

Texaspajasen vann!

| av Joakim Nilsson

Han kunde inte vinna. Det var omöjligt. Michael Moore hade ju sagt det.
Ändå står han där som en tydlig segrare: George Bush – Texaspajasen.
Bäva månne svenska journalister.

DAGEN EFTER DET amerikanska presidentvalet avslöjar de svenska korrespondenternas ordval och nyhetsvinkling exakt hur vänstervriden svensk utrikesjournalistik har blivit. I Aftonbladet skriver Otto Mannheimer: "Vädret självt reagerade på valresultatet. Tvärt emot prognoserna var valnattens morgon regnsur och blåsig." I samma tidning har kollegan Wolfgang Hansson följt upp med rubriken "Så drabbas världen av Bushs nya styrka". En trött Lars Moberg, SVT:s USA-korrespondent, kommenterar Kerry-förlusten från ett dämpat Boston: "John Kerry är ju, om man så vill, en mycket mer sofistikerad politiker, än George Bush är, och det här landet kanske inte vill ha en sån ledare." Studioreportern från Stockholm ställer ännu en fråga: "Det är ju en kluven nation som nu har valt president. Nästan hälften av amerikanerna är ju förlorare i dag. Hur kommer det att märkas?"

Aftonbladets nätupplaga visar en videosnutt från USA med "mannen-på-gatan"-intervjuer. Folk är chockade. Dessa amerikaner har tydligen inte träffat en enda människa som röstade på Bush. Intervjuerna är utförda på Times Square, i Kerrytrogna New York. Filmen avslutas med bilder från Washington där en liten grupp synbart upprörda kvinnor demonstrerar mot det valfusk de anser att Bush har bedrivit under rösträkningen. Strax intill, utmed ellipsen söder om Vita huset, brukar Lyndon LaRouches supportrar upplysa Washingtonborna om fördelen med att flytta till Mars. Aftonbladet väljer dock att fokusera på kvinnorna som anklagar Bush-administrationen för valfusk, i DC-valkretsen där John Kerry fick 90 procent av rösterna.

SVERIGE MOT USA

Världen "drabbas" av att den största demokratin väljer ledare. Hälften av amerikanerna är förlorare och den andra hälften är ovärdig en sofistikerad politiker av John Kerrys snitt. Och precis som i rapporter från Nordkoreas nyhetsbyrå reagerar till och med vädret i USA på politiska kriser. Detta är slutsatsen vi kan dra av de sven-

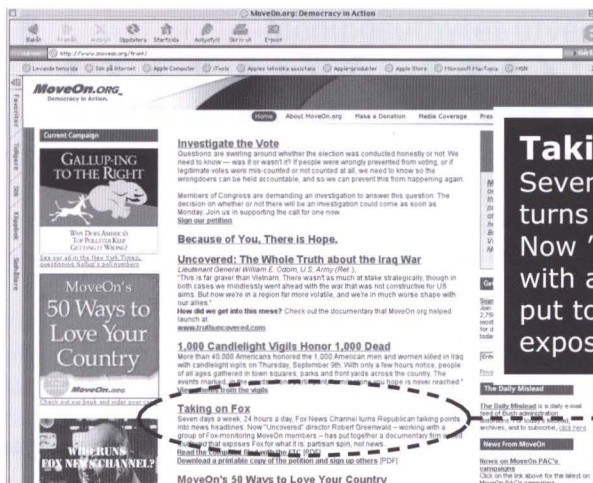
ska mediernas bevakning av USA-valet där alltså George W Bush återvaldes.

Jag tror inte att alla svenska journalister inser att de vinklar sina nyheter. Inte heller behöver flera av de svenska utrikeskorrespondenterna nödvändigtvis vara offer för patologisk sekterism även om nyhetsbevakning kan ge sken av att fungera på det sättet – den enskilda reportern ser inte hur snedvriden den egna världssynen är eftersom alla runt omkring hjälper till att befästa samma bild. Dålig journalistik får inte förväxlas med avsiktligt vinklad journalistik.

En allmänt vedertagen tes inom kommunikationsvetenskapen utgår från att mediernas lansering av nyheter till stor del handlar om att bygga vidare på nyhetskonsumenternas förutfattade meningar – den världsbild som medierna tidigare har lyckats föra ut. Framgångsrika nyhetsförmedlare betar sig som opportunisterna – de känner sin publik väl och serverar information på ett sätt som nyhetskonsumenterna förväntar sig. I ett land som Sverige, där 80 procent av de folkvalda riksdagsledamöterna uppgav att de ville se John Kerry som president (enligt en opinionsundersökning utförd av Svenska Dagbladet), skulle det snarare vara märkligt om vi fick se nyheter vinklade till George Bushs fördel. I dag är allt fler nyhetskonsumenter medvetna om att det förhåller sig på det sättet. Men det är långt ifrån alla som inser exakt hur mycket nyhetsdramaturgin från svenska medier bedrar den svenska publiken.

SÄLJANDE STEREOTYPER

Efterhandskonstruktionerna och analyserna från valet 2004 är en lektion i hur svenska journalister lever på att leverera gamla myter och stereotyper. Bush ska enligt detta koncept avporträtteras som en avskydd och inkompetent ledare. Om detta misslyckas ska de väljare som står bakom honom i stället misstänkliggöras. När Newt Gingrich ledde republikanernas valseger 1994 sades det vara de arga, vita, kristna fundamentalistiska männen som hade lyckats ta över USA:s kongress. Tio år senare har denna mediebild inte förändrats en endaste millimeter.

Taking on Fox

Seven days a week, 24 hours a day, Fox News Channel turns Republican talking points into news headlines. Now "Uncovered" director Robert Greenwald – working with a group of Fox-monitoring MoveOn members – has put together a documentary film called *Outfoxed* that exposes Fox for what it is: partisan spin, not news.

Betänk då detta – Bush var populärast och vann en majoritet av rösterna i följande väljarkategorier: Män (55 procent), vita kvinnor (55 procent) samt samtliga ålderskategorier över 30 år (52,5 procent). Bland dem som kallar sig moderata mittenväljare röstade 45 procent på "Texasfundamentalisten" Bush. Han gjorde dessutom ett rekordval bland väljarblock som traditionellt är starka demokratsympatisörer. Hos de spansktalande gick han framåt med 9 procentenheter sedan valet år 2000 och lyckades nu nå 44 procent.

Angående beskrivningen av Bush som de rika amerikanernas kandidat kan vi konstatera att han mycket riktigt vann en majoritet bland väljare som har en årsinkomst på över 100 000 dollar per år. Tilläggas bör då att detta är samma väljarkategorier där Ralph Nader har sitt starkaste stöd. Jag väntar ännu på den dag då Nader kallas för överklassens kandidat av svenska journalister.

DEN MORALISKA RÖSTEN

Ett av problemen för europeiska journalister är att förklara motsättningar mellan republikaner och demokrater utan att gå bort sig i den europeiska höger-vänster-skalan eller att fokusera på skillnader mellan inkomstgrupper. Om de lyckas med detta konststycke riskerar de ändå att beskriva Bushs republikaner som ett mansparti. En stor del av den vänsterliberala pressen i USA har även den jobbat på att försöka föra ut den bilden. Förra året gjorde USA Today en förstasidesnyhet av "de nya politiska skiljelinjerna mellan gifta makar", där man intervjuade ett antal så kallade typiska par där mannen var trogen republikan och hustrun en hängiven demokrat. I år tryckte samma tidning samma nyhet igen – nu med nya par som intervjuobjekt.

Tvärt emot myten visar det sig efter valet att Bush vann de gifta kvinnornas röst. Tonvikten ska läggas på att de var gifta. Ty det är här de nya skiljelinjerna ska dras i amerikansk politik – mellan dem som är gifta och dem

som inte är det. 57 procent av alla gifta amerikaner röstade på Bush, medan det bland andelen ogifta amerikaner var en närmast identisk segermarginal för Kerry – 58 procent. Samma sak gäller dem som uppger att de går i kyrkan minst en gång i veckan. Det var här Bush vann sin största seger – bland gifta män och kvinnor som upplever att det är viktigt med en ledare som har ryggrad och bokstavigt talat står upp för vad han tror på. Detta var den moraliska rösten. Flera amerikanska valforskare, däribland Kathleen Hall Jamieson från det ansedda policyinstitutet The Annenberg Center, har i omfattande studier pekat på den tydliga trend som visar att väljare tenderar att värdera de moraliska karaktärsdragen hos politiska kandidater högre än kandidaternas inställning i olika sakfrågor. Denna trend, som inte alls ska förknippas med evangeliska teser, har varit ett tydligt inslag i val efter val sedan början av 1970-talet. Ändå betar sig den samlade journalistkåren som om en banbrytande företeelse har ägt rum.

Den moraliska rösten kopplas genomgående samman med Bushs påstått trognaste väljarskara – den vita, kristna befolkningen från Södern. Den 4 november skriver TT: "Valet blottade djupnande klyftor i det amerikanska samhället, framför allt mellan storstädernas intellektuella elit och hjärtlandets bibeltrogna." Låt oss för ett ögonblick bortse från det faktum att beskrivningen känns aningen nedlåtande mot kristna. Hur kan vi förklara stödet från den evangeliska högern? Denna grupp har tillmätts en helt avgörande betydelse för valutgången, enligt de flesta medier, så även här i USA. Tydligt har de Bibeltrogna kontrollerats av Bushs valstrateg Karl Rove. Men direkt efter Bushs seger började det synas en hel del sprickor i det republikanska valmaskineriet. Washington Post rapporterade bara några dagar efter valet (8 november) att flera evangeliska rörelser hade trätt fram och beskrivit hur de själva tagit initiativ till sitt valarbete, när republikanernas partimaskin varit dåligt organiserad ute på landsbygden.

Tittar vi närmare på statistiken från presidentvalet kan vi konstatera att medierna gärna överdriver den evangeliska röstens betydelse. Det finns inget som säger att Bush har lyckats få ut fler evangeliskt troende till valurnorna än i valet 2000. Undersökningarna från valdagen kan helt enkelt inte ge någon bra hänvisning eftersom opinionsinstituterna har förändrat själva definitionen av vem som är en evangeliskt kristen. Enligt den rådande definitionen tillhör närmare 26 miljoner av de röstande amerikanerna denna grupp. Detta, i ett val som i runda tal drog 120 miljoner väljare till valurnorna. Bush vann 79 procent av "den evangeliska rösten", vilket motsvarar 20 miljoner väljare. De flesta av de sex miljonerna resterande fundamentalistiska knäppgökar röstade förresten på Kerry, om det nu händelsevis var någon som var intresserad av att veta det.

Vi tar det igen – Bush vann majoriteten av rösterna i de flesta demografiska kategorier, alternativt lyckades göra enorma framsteg inom väljargrupper där han tidigare varit svag. Men det var kristna fundamentalister som avgjorde valet. Hur är det möjligt? Svaret är naturligtvis att det inte alls är en rimlig tolkning, lika lite som att påstå att Ohio fällde avgörandet i ett val som i lika stor utsträckning handlade om röster i swing-staterna Wisconsin, New Mexico, Florida, Pennsylvania, Iowa, Michigan och Nevada. Endast i den journalistiska dramaturgin handlar ett val om en tämligen avgränsad grupp väljare eller om endast en delstat. I verkligheten var det många delstater och många olika samhällsgrupper som bidrog till den i svenska mediernas ögon så apokalyptiska segern.

TT – ALLTID FÖRST MED ATT HA FEL

TT:s beskrivning av valsegern (den 4 november) är talande för hur svårt svenska journalister har att förstå amerikansk politik. TT har denna dag inte bara genomgående fel i sak utan bygger även egna små analyser som helt eller delvis saknar grund. Anledningen till att Bush vann var, enligt TT, att han var elakast: "Negativism fungerar [...] Valrörelsen var den smutsigaste i mannaminne. Alla klagade. Men smutskastning fungerar, fler röstade och den elakaste – Bush – vann."

Hur är det möjligt för TT att rapportera på detta sätt? Den överväldigande majoriteten av alla de ekonomiska medel som har gått till skattebefriade påtryckargrupper, så kallade 527-or, rapporteras ha kontrollerats av Kerrytrogna organisationer. Många av dem, däribland MoveOn, The Media Fund och Texans for Truth har lagt enorma summor på smutskastningskampanjer av Bush. The Annenberg Center vid University of Pennsylvania rapporterade vid flera tillfällen om grova lögnar som presenterades av de Kerrytrogna trupparna – främst MoveOn. Till detta ska läggas den inte helt okända fil-

maren Michael Moore vars Fahrenheit 9/11 är talande för hur smutsig valkampanjen verkligen var – från dem som stod på John Kerrys sida. Kerrys supportrar var naturligtvis inte ensamma. Bush-kampanjen, och de fristående organisationerna Veterans for Truth och Club for Growth sände flera reklamfilmer med påhopp på Kerry som var direkt osakliga. Men den ekonomiska uppbackningen bakom smutskastningen av Bush var oöverträffad. Dock inte enligt TT, som verkar beskriva valrörelsen som hemmasupportern beskriver en match mot ärkerivalerna: När det egna laget vinner är det en produkt av god lagmoral och vackert spel. När motståndarna vinner beror det på felaktiga domslut.

TT:s analys från samma text är också i övrigt direkt felaktig: "Ökat valdeltagande, i år cirka 60 procent, brukar gynna demokraterna. Den tumregeln gäller inte längre."

Faktum är att den tumregeln aldrig har gällt. Men svenska journalister verkar älska att få det att framstå som om republikanerna inte har något brett folkligt stöd. Beräkningar av de röstades andel av populationen (National voter turnout) visar något helt annat. År 1952, då republikanen Dwight D Eisenhower blev vald, bevisade 61,6 procent av amerikanerna vallokaler. Det var 10,5 procentenheter fler väljare än fyra år tidigare då demokraten Harry Truman valdes. 1976 vann demokraten Jimmy Carter presidentvalet efter att 53,5 procent av amerikanerna hade röstat – 1,7 procentenheter färre än när republikanen Richard Nixon återvaldes 1972. Slutligen kommer vi till valet år 2000, då George W Bush vann efter att 51,3 procent av amerikanerna hade röstat, vilket kan jämföras med presidentvalet 1996 då endast 49 procent av befolkningen röstade. Faktum är att det sedan 1960 har funnits en neråtgående trend av andelen väljare som anser det lönt att rösta. Det stora undantag var Bill Clintons segerval 1992, ett val som för övrigt drog en lika stor andel amerikaner till vallokalerna (55,2 procent) som valet 1972 – då Nixon vann en jordskredsseger över demokraten George McGovern.

PARTSINLAGAN SOM NYHETSIDÉ

Hur kommer det sig att uppenbara felaktigheter och myter blir ledande för svensk journalistik om USA? En av anledningarna är givetvis, som tidigare har påpekats, att journalister känner sin publik och serverar vad som efterfrågas. Men det är bara halva sanningen. En stor del av förklaringen ligger förmodligen också i att det svenska medielandskapet har odlat starka monopolbildningar för information. Public Service har tillsammans med nyhetsbyrån TT haft en närmast absolut kontroll av den bild av USA som vidareförmedlas till svenskar. Nyhetskonsumenterna i de röda stugorna har generellt sett haft små möjligheter att skärskåda USA-bevakningen i svenska

medier på samma sätt som de annars kan göra i frågor av inrikespolitisk karaktär.

När vi undersöker källorna för svenska medier inser vi snart vilken världsbild som ska bekräftas. Svenska medier är ofta flitiga med att hänvisa till amerikanska auktoriteter för att underbygga sina teser. New York Times är en av svenska journalisters favoritkällor när det kommer till analyser av USA. Att tidningen successivt har politiserat sina nyhetsavdelningar talas det däremot tyst om. Under de senaste 20 åren har NY Times genomgående rekryterat nyhetschefer från sin vänsterliberala ledarsida: Max Frankel blev chefredaktör 1986 och hämtades från ledaravdelningen. År 2001 blev Howard Raines chefredaktör efter att ha arbetat på ledarsidan sedan 1993. Även den nuvarande chefredaktören Bill Keller har jobbat på ledare- och debattredaktionen och kort efter att han tillträdde sin post utsåg han Philip Taubman, som tidigare varit ställföreträdande redaktör på ledarsidan, till chef över NY Times Washington-kontor. Effekterna av denna politisering har varit oerhört synlig på nyhetsplats i tidningen – dagen efter valet 2004 beskriver tidningen utslaget i termer av "Roll-back of the enlightenment".

Sveriges television är ett talande exempel på hur långt driven denna vinkling är. När Sveriges Televisions hemsida ska ge en bild av opinionsläget under valrörelsen länkar man till electoral-vote.com – en hemsida där John Kerry av någon mystisk anledning alltid tycks ligga före Bush i statistiken.

Det skulle vara intressant att veta varför SVT inte länkar till de mer betrodda opinionsinstituterna Pew, Gallup, Rasmussen eller Zogby utan i stället utgår från en hemsida som lånar grafik från Kerrykampanjen och närmast uteslutande länkar vidare till Demokraternas hemsidor.

Den 14 oktober sänder SVT1 programmet "Outfoxed: Murdochs mord på journalistiken" inom ramen för Dokument utifrån. Temat för filmen är att Fox News är en stödorganisation åt Republikanerna. Filmen är producerad av Robert Greenwald, som har byggt sin karriär på att göra kampanjfilmer mot republikaner. Den är finansierad av två Kerrytrogna grupper – MoveOn samt Center for American Progress. Bland filmens kommentatorer finns komikern Al Franken och Eric Alterman. Franken har med sin radioshow på Air America bedrivit en uttalad kampanj för John Kerry under valrörelsen. Hans senaste bästsäljande bok heter "Rush Limbaugh Is a Big Fat Idiot". Eric Alterman har också skrivit flera böcker som kritiserar Bushadministrationen. I USA skulle ingen säga annat än att filmen är en

partsinlaga från vänsterkanten – i Sveriges television lanseras den som en dokumentär.

Den oreflekterade partsinlagen är journalistikens regel snarare än undantag. Lisa Karlsson, SVT-reporter för Agenda, ger ett praktexempel när hon inbjuds att tala vid en lunchkonferens i Washington DC: "The ones who are voting for Bush are the rural voters, those who are least likely to be hit by a possible future terrorist attack. They are also the ones who would benefit the most from Kerry's economic ideas about minimum wage." Att USA:s ekonomkår (AEA) ofta brukar påpeka att minimalöner tvärtom kan öka arbetslösheten eftersom de driver upp priset på arbete, verkar Karlsson helt ovetande om. I sin roll som reporter tar hon sig friheten att göra politiska bedömningar – och påstår indirekt att Bushs ekonomiska politik är dålig för amerikaner på landsbygden. Och hon är knappast ensam om att leverera flagranta partsinlagor. Rapports utrikeskommentator Bo Inge Andersson recenserar George Bushs tal till nationen i en krönika SVT-den 21 januari 2004 med följande lakoniska beskrivning: "Det kändes lite som ett böne-

När det egna laget vinner är det en produkt av god lagmoral och vackert spel. När motståndarna vinner beror det på felaktiga domslut.

möte för USA:s kristna höger men det var Representanthisets kammare." Vidare ger han samma dag prov på hur det står till med valtemperaturen i USA: "Demokraterna har ännu ingen kandidat vilket ger Bush fördelar. Det finns dock bedömare som menar att utgången av presidentvalet den 2 november inte är given."

Utgången av ett val som ligger tio månader framåt i tiden är, enligt expertkommentatorn på Sveriges television, "inte given". Det är inte utan att man häpnar över den nivå av insikt som präglar en sådan analys.

Det är svårt att se hur Andersson värderar de nyheter han presenterar. Mitt under valrörelsen spinner demokratiska strateger ett rykte om att Bush tänker återinföra värnplikten. Några sådana planer finns inte från republikanernas sida och ryktet visar sig vara helt utan substans, vilket bland annat Newsweek rapporterar om den 11 oktober. Att det rör sig om ett fullt kampanjtrick nämns dock inte med ett ord när Bo-Inge Andersson levererar sin nätkrönika: "Rädslan som växer bland dem om att allmän värnplikt (som under Vietnamkriget) återinförs, kan påverka valutgången."

LANDET ANNORLUNDA

Vad Sveriges television sänder följs ofta upp av den svenska pressen. Den fördömande bilden av president Bush är unison. Så fort George Bush nämner Jesus är han en Bibelrabblande president. Men när valforskare i USA

AFTONBLADET**EXPRESSEN****SR Sveriges Radio**

noterar att John Kerry nämner Bibeln, Gud och Jesus i långt mycket större utsträckning än Bush under de tre tv-sända debatterna, då är John Kerry bara John Kerry.

Att George Bush är en dödsstrafförespråkare har knappast kunna undgå någon. Presstexts arkiv innehåller 134 artiklar (drygt 38 artiklar per år) mellan åren 1997 och 2002 som beskriver Bush och dödsstraffet. Tonen är ofta mycket hård – både i det opinionsbildande materialet och i redaktionell text. På ledarplats i Dagens Nyheter (94-11-06) hävdar man på fullt allvar att konservativa republikaner i USA strävar efter att ha ihjäl svarta amerikaner. Som jämförelse kan nämnas att dödsstrafförespråkaren Bill Clinton finns med i 47 artiklar (fem per år) mellan 1992 och 2001. Här är vinkeln en annan. Även om kritik framförs så innehåller flera artiklar förmildrande resonemang om att Clinton har känt sig tvingad att verkställa dödsstraff, trots att journalisten tror sig veta att han innerst inne inte vill.

När den svenska pressen ska "förstå" USA:s republikaner tar de demokraterna till hjälp. Anita Goldman åker till San Francisco och "undrar hur det ska gå med demokratin i republikanernas USA" (Aftonbladet 26/7 2004). Väl där tittar hon på Michael Moores film och läser Sheldon Ramptons och John Staubers bok *Banana Republicans*. Stefan Jonsson skriver för DN Kultur (4/11 2004) i ett försök att analysera "det ideologiska kombinat som präglar Bushs väljare" med hjälp av Thomas Franks *What's the Matter with Kansas? How Conservatives Won the Heart of America*. Titlarna borde ge en luttrad journalist en viss hänvisning om den något vinklade inställningen. Att tro att man kan förstå republikaner genom att läsa böcker av den sorten är ungefär lika sansat som att tro att Ordfront bedriver nyanserad politisk information eller att Bibeln hjälper oss till insikt i Hinduismen.

ANALYSER FÖR FÖRÄNDRING

Att den politiskt vinklade nyhetsselektionen är så markant lämnar stora trovärdighetsproblem för de svenska

nyhetsmedierna i allmänhet och Sveriges television i synnerhet. Public Service-uppdraget måste ifrågasättas när oseriösa reportage slinker igenom.

När vi problematiserar bilden en aning märker vi dock att bilden av USA och demoniseringen av president George Bushs republikaner bygger på ett mycket större samspel än vad mediekritik i allmänhet gör gällande. Det är svårt att ifrågasätta tesen att medier levererar vad kunderna vill ha. Däremot finns det en viktig förändring av medielandskapet som definitivt kommer att kunna förändra den nyhetsagenda som fram tills nu har dominerats av Public Service och nyhetsbyrån TT. Mytbildningarna är som bekant lättare att bevara om det finns få konkurrerande nyhetskanaler och små möjligheter för nyhetskonsumenterna att få tag i information som motbevisar den givna tesen. Framväxten av Internet gör onekligen att verifieringen av nyhetskällor genom tv-sändningar från utländska stationer, webloggar och konkurrerande nyhetssajter blir ofantligt mycket enklare. När invånarna i Knäckebrödhult kan ta del av nyheter i samma ögonblick som invånarna i New York faller själva grunden för det gamla informationsmonopolet. Möjligen är inte alla svenska journalister medvetna om denna möjlighet till skärskådning av deras rapportering.

Förhoppningsvis leder den nya tekniken till att de flesta svenska journalister blir bättre på att inhämta information, samt korrigera gamla myter och leverera fakta till sina nyhetskonsumenter. De andra får fortsätta att smaska på det sura äpplet i fyra år till innan nya träffsäkra analyser ska levereras till de svenska stugorna.

Joakim Nilsson (joakim.nilsson@svet.lu.se) är Fellow vid Institute for Humane Studies, George Mason University där han forskar om politisk marknadsföring. Han har tidigare studerat svensk drevjournalistik och är författare till boken "Offentlighetens tribunal – Drevkarlar och demokrati".